

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ISSN: 2992-8902

Digital
Object
Identifier

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIALS
NUMBER
SYSTEMS-CENTRE

74-91 XALQARO DARAJA

MAXSUS SON, 2024

IJTIMOIY, IQTISODIY, SIYOSIY, ILMIY, OMMAKOP JURNAL

2024-YIL 18-19-APREL

**"RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROIQTISODIYOT VA
BUXGALTERIYA HISOBINING DOLZARB MUAMMOLARI VA
ULARNING YECHIMLARI" PROFESSOR NURILLA SULAYMONOVICH
SANAYEV TAVALLUDINING 85 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN**

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI, 2024

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 678 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 19-aprel kuni ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Benazir ustozni yod etib	10
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti jamoasi	
Qishloq xo'jaligi taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlari.....	12
Yunusov Xudaynazar Beknazarovich	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari moliyaviy natijalari hisobini takomillashtirish	14
Alikulov Abdimo'min, Koshkaldal Irina	
Assessment of the ESG rating of banks.....	19
Ruziyeva Elvira, Eshmuradov Ulugbek	
Contract Preferences of Smallholders: Evidence From a Study on Potato Production in Uzbekistan	24
Sanaev Golib, Sanaeva Rakhima, Nurullaev Ulmasjon, Nurullaeva Bakhora, Sanaev Anvar	
Taxation Systems in the Agricultural Production Sphere in the Context of Resistance to Shadow Economy	34
Koshkaldal Iryna, Dombrovska Olena, Alikulov Abdimumin	
Factors Influencing Farmers' Cooperation in Irrigation: A Study of Samarkand Province, Uzbekistan	39
Tadjiev Abdusame Abduxamidovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida kapital qo'yilmalar hisobi hamda hisobotlarini takomillashtirish.....	43
Xasanov Baxodir Akramovich, Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Raxmatov Jonibek Ismoil o'g'li	
Tijorat banklarida ichki auditida muhimlik va auditor riski masalalari.....	50
Ibragimov Abdugapur Karimovich, Qo'ldoshev Dilshod Melixurozovich	
Agroklasterlar ichki sotish jarayonida transfert baholarni belgilashni tashkiliy-uslubiy jihatlari	57
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Auditda regression tahlilni qo'llashning xususiyatlari	64
Tajekeev Ziyatdin Kobeyisovich	
Uzumchilik fermer xo'jaliklarida ishlab chiqarish xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	67
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida aktivlarni tasniflash, ularning hisobi va hisobotini takomillashtirish.....	71
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	
The Place of Digitalisation in the Rural Areas Development of Ukraine.....	76
Riasnianska A. M., Kniaz O. V.	
Yalpi ichki va hududiy mahsulotning ko'payishida faol tadbirkorlikning o'rni	79
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Nazarova Maryam Sharipovna	
Inflyatsion targetlash rejimining pul-kredit siyosatini amalga oshirishdagi ahamiyati	84
Fayziyev Oybek Raximovich	
Asalarichilikning qishloq xo'jaligi iqtisodiyotidagi o'rni va uni rivojlantirish istiqbollari.....	89
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Uzumchilik majmuining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning tamoyillari.....	94
Boltayev Nazarbek Narzullayevich	
Mintaqaviy klasterning xususiyatlari.....	98
Urdushev Hamrakul	
Considerations for Bolstering Entrepreneurship in the Evolution of the Domestic Economy	102
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna	
Chorvachilik tarmog'ida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....	107
Kudratov Rizo Turdibayevich, O'roqov Feruz Ibodullayevich	
Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishning hududiy jihatlari	112
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Nazarova Maryam Sharipovna	

Yalpi ichki mahsulot va uni hisoblashni takomillashtirish yo'llari.....	117
Xalmurzaev Mansur, Abdushukurov Xondamir	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish yo'nalishlari.....	122
Raximova Umida Rabbimovna	
Mamlakatimiz agrar tarmog'ida innovatsiyalarga asoslangan tadbirkorlikni rivojlantirish.....	127
Olimova Nodira hamrakulovna	
Banklarda ichki auditni xalqaro audit standartlari asosida takomillashtirish.....	131
Rizayev Nurbek Qodirovich, Boymatova Chinora Ilxomovna	
Agroklastarlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta'mirlash xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	137
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ibodullaev D., Abdushukurov Xondamir Botiraliyevich	
Davlat budjetida boshqaruv xarajatlarini moliyalashtirishni takomillashtirish yo'llari va xarajatlarining optimallashtiruv muammolari.....	142
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna	
Bandlikni ta'minlash va kambag'allikni qisqartirishni yuzaga keltiruvchi sabablar hamda ularning yechimi.....	146
Ahmatoва Qunduzbonu Asliddinovna, Sunnatullayev Musurmon Sunnatullo o'g'li, Salamov Ibroxim	
Global iqtisodiy rivojlanish sharoitida yashil iqtisodiyot muammolari	151
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Musurmonov Nodirbek Ahmadovich	
Menejer boshqaruvida boshqaruv mehnati va guruhlar dinamikasi	155
Xasanova Sitara Islamovna	
G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobi shakllarini takomillashtirish.....	158
Yuldashev Sherali Xaitovich	
Современность услуг агропромышленного комплекса в условиях инновационной экономики положение дел	163
Тураев Баходир Хатамович, Рузиев Хамрокул Жураевич	
Влияние внешних факторов на эффективность производства животноводства.....	170
Хамдамова Насиба Аблакуловна	
Banklarda ichki auditni rejalashtirish masalalari.....	173
Ibragimova Iroda Rashid qizi, Safarov Abdumajit Abdixamidovich	
The Importance of Digital Technologies in the Development of Agriculture.....	179
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solish shakli sifatida.....	182
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Javmanov Jamshed Abdusamatovich	
O'zbekiston pensiya tizimida pensiya hisoblash va to'lashni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasini uyg'unlashtirish.....	186
Xasanov Baxodir Akramovich, Nurmanov Din-Axmed Tileubayevich	
Uzumchilik mahsulotlari eksportini oshirish omillari	193
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Korxonalarning xo'jalik faoliyati hisobining mohiyati, ahamiyati va hisob turlari.....	196
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Irisboyev Raxmatilla Shavkat o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotning o'zbekistondagi holati va uning rivojlanish istiqbollari	200
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Abdullayev Sanjar Sayfiddin o'g'li, Sunnatullayev Musurmon Sunnatulla o'g'li	
Fermer xo'jaliklar faoliyatida investitsiyalarning o'rni.....	204
Nomozova Mahliyo Mamirjon qizi, Yuldashev Muhammad Utkir o'g'li, Solijonova Diyora Xaydarali qizi, Saydullayev Akbarali Akram o'g'li, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Raqamli iqtisodiyotning o'rni va joriy etishdagi imkoniyatlari.....	209
Salamov Ibroxim, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Ummatov Begzod Ikrom ugli, Bekpolatov Sultonxon Sherzod ugli	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda asosiy vositalarni hisobga olishni takomillashtirish.....	214
Xatamov Kobil Xayriyevich, Sodiqov Xayrulla Sattorovich	
Improving Cost Accounting for Sales of Agricultural Products in Farms	218
Abdimumin Alikulov, Ulugbek Eshmuradov, Khondamir Abdushukurov	

Servis korxonalarini raqamli iqtisodiyotga o'tkazishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	224
Kurbanova Raxima Jamshedovna	
Raqamli iqtisodiyotning bugungi kundagi holati.....	228
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Eshimova Gulandom Botir qizi, Daniyarov Xurshid Baxtiyarovich	
Qoramolchilikda ozuqa ta'minotini yaxshilash yo'llari	233
Nurullayev Ulug'bek Uytalovich, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Meva-sabzavotchilik klasterlarida faol tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi o'rni	236
Ibroxim Salomov, Roziyeva Gulxayo Chorievna	
Qishloq xo'jaligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	242
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Isaxonov Shaxzodjon Nurali o'g'li	
O'zbekiston chorvachiligidagi muammolar va ularning yechimi.....	246
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Esirgapov Diyor Akramovich, Ulmasov Tohir Suvonqulovich	
Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati	249
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Ulmasov Amirxon Rasul o'g'li, Botirov Bekzod Ulug'bek o'g'li	
Механизмы и инструменты финансирования малых и средних сельскохозяйственных предприятий (На примере Центральноазиатского региона).....	253
Худойбердиева Асила	
Agroklastarlarda kapital qo'yilmalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	259
Irisboyev Rahmatillo Shavkat o'g'li, Jo'rayeva Diyora Olimjonovna, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Milliy iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rolini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	265
Saidxonov Akmalxon	
Improving Accounting and Auditing of Inventories in Agricultural Clusters	269
Raximova Umida Rabbimovna	
Maishiy xizmatlar sohasining rivojlanish tendensiyalari va kambag'allikni qisqartirishdagi o'rni.....	272
Rajabov Navruzbek Azimjonovich	
Chorvachilik tarmog'ida mahsulotlarni qayta ishlash samaradorligini oshirish imkoniytlari	277
Salomov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Порядок применения и актуальность международных стандартов финансовой отчетности в деятельности коммерческих банков и предприятий	282
Нарзиева Гузал Бахтиёровна, Хомидов Асилбек Отабек угли, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли	
Savdo korxonalarida segmentar hisobning o'rni va ahamiyati	286
Mardonov Mamed Shavkatovich, Bobomuradova Sarvinov Ziyadullayevna	
Livestock Development Problems and Prospects in Uzbekistan	289
Khamdamova Nasiba Ablakulovna, Ulmasova Oyul Bakhtiyarovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
Понятие и учет капитальных вложений в агрокластерах.....	292
Жураева Диёра Олимджановна	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini innovatsion modernizatsiyalashda iqtisodiy samaradorlikni hisoblash metodini takomillashtirish	297
Kurbanova Raxima Jamshedovna, Umurzoqova Sevinch Karim qizi	
Tarmoq mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishda innovatsion texnologiyalarni qo'llashning iqtisodiy samaradorligi	301
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
Maishiy xizmatlar sohasini tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirishda raqamli innovatsion texnologiyalarning roli va ahamiyati	304
Quliyev Begimqul Melikovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishi va iqtisodiy o'sish uchun barqaror investitsiya muhitini ta'minlash masalalari.....	308
Raximova Umida Rabbimovna, Elmurodova Dilnoza Farxodovna	

Biznesni qo'llab-quvvatlashda iqtisodiy-ijtimoiy holatni yaxshilash imkoniyatlari	311
Salamov Ibroxim, Janibekov Faxriddin Beknazarovich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
G'alla urug'chiligidagi boshlang'ich hisob va ichki nazoratni takomillashtirish	315
Yuldashev Sherali Xaitovich, Yusupov Uchqun, Zokirov Behruz	
Baliqchilik xo'jaliklarini rejalashtirishning ahamiyati va bosqichlari	318
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
"Yashil" iqtisodiyot: konsepsiyaning shakllanishi va asosiy kategoriyalari	321
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Toshpulatova Kamola Xurshed qizi	
Sutchilik yo'nalishidagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida marketing elementlaridan foydalanish	324
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Biznes jarayonlarida "xarajat" va "tannarx" kategoriyalarining nazariy jihatlarini	328
Xondamir Abdushukurov, Ulug'bek Eshmuradov	
Перспективы развития бухгалтерского учета и аудита на основе международных стандартов	333
Рахимова Умида Раббимовна, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли, Хомидов Аслбек Отабек угли	
Asosiy vositalarni hisobga olishning xalqaro va milliy standartlarda aks ettirishning farqli jihatlarini	336
Xatamov Kobil Xayriyevich, Turabaeva Ozoda Ilxambekovna	
Qishloq hududlarida ekoturizm maskanlarining turistik salohiyati va sig'imi tahlili	340
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi, Xoshimova Sevara Bahromovna, Sayfullaev Umidulla Fazliddin o'g'li	
Chorvachilik tarmoqlarida otchilik infratuzilmasining hozirgi holati va istiqboldagi iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	346
Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Tursunov Alpomish Amanovich, Yo'ldoshev Raxim Nuriddin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi klasterlari va fermer xo'jaliklari faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	351
Nasimjon Babayev, Dilorom Yorbekova, Umidullo Fayzullayev	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari sotish hisobini takomillashtirish	354
Abdunazarova Sevinch, Aliqulova Zebuniso, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida qishloq xo'jalik ishlab chiqarishining samaradorligi	360
Kudratov Rizo Turdibayevich, Abduxaliqova Farangiz Abduxoliq qizi	
Increasing Efficiency of Catering Enterprises Through Modernization	365
Kurbanova Rakhima Jamshedovna	
Chorvachilik majmuasi infratuzilmasi va uni rivojlantirish	369
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Aslonov Xotamjon Sharibboy o'g'li	
Davlat-xususiy sherikchiligini rivojlantirishda klasterlarning ahamiyati	373
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Raxmatullayev Sherzod Mexriddinovich	
Studying the Features of Innovative Development in The Agricultural Sector of the Economy	377
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna	
Chorvachilikda klasterlashning ayrim masalalari	380
Urdushev Hamrakul, Mavliyanov Majid Tuychiyevich	
Issues of Development of "Green Economy" in the Context of the Actualization of the Problem of Ecology and Climate Change	385
Mukhayyo Dustova	
Xizmatlar sohasi rivojlanishining aholi turmush darajasiga ta'siri	390
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
Baliqchilik xo'jaliklarini rivojlantirish prognozini ishlab chiqish masalalari	393
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
Mahalliy soliqlar va mahalliy yig'imlarning iqtisodiy mohiyati	396
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Turizm korxonalari hisob siyosatini shakllantirish	400
Ibragimov Mansur Mardonovich	

Korxonalarda moliyaviy holatini ifodalovchi ko'rsatkichlar tahlili	404
Isturdiyev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Yusupova Ergashoy	
Innovatsiya, innovatsion iqtisodiyot atamalarining mohiyati va ulardan samarali foydalanish yo'llari.....	408
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Boyjigitov Kamronmirzo Sobirjon o'g'li, Obloberdiyev Shuxrat Sharof o'g'li	
The Processing Indicators of Livestock Products on the Basis of Economic Statistical Models	411
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida tola ishlab chiqarish xarajatlari tahlili	414
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Farangiz Rustamova	
Meva-sabzavotchilikni rivojlantirishda klaster yondashuvining afzalliklari	419
Eshankulov Sirojiddin Xakimovich	
Prospects for Leaving the Population Out of Poverty	424
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Radjabov Navruzbek Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Fayzullayev Umidullo Xayrullo o'g'li	
Tijorat banklarida korrupsiyaga qarshi kurashishning kompayens nazorati usullarini takomillashtirish.....	429
Sultonov Abrorbek Umarali o'g'li, Axmedov Shuxrat Xikmatullayevich	
Segmentar va moliyaviy hisobot tuzishda xo'jalik yurituvchi subyektlar mulkini baholashning metodologik muammolari	435
G'olibjon Alikulov	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish orqali yashirin iqtisodiyotni jamiyatga ta'sirini kamaytirish	439
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Abdusalomov Farruh G'ayrat o'g'li	
Sustainable Farming Futures: the Economic Need of Climate Change Program in Uzbekistan.....	443
Akhmadjon Nurullaev, Sanayeva Raxima Amirqulovna, Visola Khasanova, Bakhora Nurullaeva, Anvar Sanaev	
Problems and Prospects of Cadastral Valuation of Land Resources in the Republic of Kazakhstan	447
Berdimurat Nazimgul, Bassybekova Zh.B.	
Значение цифровизации в сельском хозяйстве	451
Сыздықова Азиза Оралбайқызы, Сапарова Айнура Алпамысовна	
Xizmatlar sohasi samaradorligini oshirish masalalari	456
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Mardanova Mohidil Otabek qizi, Mirzayev Azzamjon Jonuzokovich	
Aholini o'z-o'zini bandlikka jalb qilish orqali ishsizlik darajasini pasaytirish.....	461
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Jo'rayev Sherali Anor o'g'li	
Innovatsiyani joriy qilishning fermer xo'jaliklari daromadlariga ta'siri	465
Eshboyev Diyorbek Yo'ldosh o'g'li, Sinayev Sherali Islom o'g'li, Ismoyilov Azamat Isroyilovich	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq daromadni tan olish masalalari.....	471
Kozimjonov Abrorbek	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning yutuqlari va muammolari.....	475
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Soliq ma'murchiligida raqamli iqtisodiyotning ahamiyati va uning ilmiy-nazariy asoslari tahlili	479
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Holmirzayev Sardor Ravshan o'g'li, Tursinaliyev Abdulaziz Shokirjon o'g'li	
O'zbekistonda davlat xizmatlari ko'rsatish milliy tizimini rivojlanishi: xronologik tahlil.....	484
Hasanov Habibullo	
Chorvachilikning mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati va uning rivojlanishi.....	488
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Tirkashev Farxod Mahmudovich, Sayfullayev Akbar Xoljigit o'g'li, Erkinov Samandar Maxmudovich	
O'zbekiston chorvachiligiga oid FAO ma'lumotlari haqida	493
Pardayeva Kamola	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq xaridorlar bilan tuziladigan shartnomalar asosida tushumni hisobga olishning ahamiyati	498
Norbekov Davron	
Paxtachilik klasterlarida ishlab chiqarishga ta'sir etuvchi omillarning tahlili	502
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Abduraxmonov Orifbek Odiljon o'g'li	

Raqamli iqtisodiyotning zamonamizdagi bugungi o'rne	506
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Zarmaxmatov Nomojjon Baxodir o'g'li	
Improving Cost Audit in Innovation Activities	510
Mustafoev is the son of Akbar Mustafa	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni mxs asosida transformatsiya qilish zaruriyati	514
Xolmurodov Otabek	
Klasterlarni tashkil etishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari va ularning mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rne	521
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Homidov Aslbek Otabek o'g'li, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li, Boltayev Diyorbek Omondurdi o'g'li	
Soliq imtiyozlarini nazariy asoslash va huquqiy tartibga solish	526
Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Sug'urta shartnomalari va sug'urta majburiyatlari hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	531
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Обеспечение привлекательности инвестиции коммерческих банков	537
Назаров Килич Холмурадович, Нафасов Шохрухбек Хошимович	
O'zbekistonda tashqi savdoning rivojlanishi va muammolari	539
Xudayberdiyev U.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnatga haq to'lashning nazariy jihatdan tashkiliy-iqtisodiy asoslari	542
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Toshmurodova Dilbar Muzaffar qizi	
Human Capital in Education	546
Ibragimov Mansur Mardonovich, Ergashev Olloyor	
Qishloq joylarida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish hamda o'zini o'zi band qilish orqali ishsizlikni kamaytirishning nazariy asoslari	551
Jo'rayev Sherali Anor o'g'li, Abdikarimov Nazirbek Odil o'g'li, Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Uchqora uzumi-mayizini yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	555
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Janibekov Faxriddin Beknazarovich	
Moliyaviy natijalarning tavsifini takomillashtirish	561
Yusupova Farizabonu Zarifovna	
Kambag'allik va uni qisqartirish yo'llari	564
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Do'stiyorov Mirabbos Erkin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi turmush darajasini oshirishda xizmat ko'rsatish sohasining ahamiyati	568
Xolmurodov Otabek	
O'zbekistonda aholi turmush darajasi va daromadlarining o'ziga xos xususiyatlari	570
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
SWOT-анализ конкурентоспособности национального туризма в Узбекистане в условиях преодоления последствий пандемии	574
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Abduzoirov Sarvarbek	
Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va aholi turmush darajasini yanada yaxshilashda iqtisodiy samaradorlikni oshirishning ahamiyati	577
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, hamdamova Nasiba Ablakulovna	
Jahon iqtisodiyoti va xalqaro savdo munosabatlari	582
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Xo'jaqulov Inomjon Rustam o'g'li	
Xizmat ko'rsatish sohasini raqamli iqtisodiyot sharoitiga mos rivojlantirishning ayrim masalalari	586
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Sherzodova Diyora Sherzod qizi	
Turistik destinatsiyalarni rivojlantirish orqali turistik zonalarini takomillashtirish	589
Raxmonov Siyovush Turob ug'li, Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Ivermektin, klozantel, iversantapulus dori vositalarining marketing tahlili	592
Raxmadullayev Humoyun Rashid o'g'li, Farmonov Nizom, Salamov Ibroxim	
Цифровая оптимизация для экологической безопасности в агропромышленном комплексе	597
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	

Смысловой – системный анализ процессов обработки плодов и овощей энергии начального импульса.....	602
Курбанов Жамшед Маджидович, Курбонова Мадина Жамшедовна	
Формирования алгоритма расчета эффективности транспортно-логистической системы поставок грузов.....	605
Кубаев Улугбек	
Роль и потенциал севооборота в создании устойчивых и экологически чистых систем в сельском хозяйстве на основе цифровизации	611
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	
Qoramollar uchun ozuqa ratsionini tuzishda innovatsion yondashuv	617
Mavlyanov Majid Tuychiyevich	
Landshaft bog'dorchilikni rivojlantirishda autocad dasturining o'rni.....	624
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Aniq qishloq xo'jaligida o'zgaruvchan me'yorlarni qo'llash	628
Akbarov Husan O'zbekxonovich, Bekzod Qudratov	
Raqamli iqtisodiyotda neyron tarmoqlaridan foydalanishning ahamiyati.....	634
Otoboyeva Aziza Shakirovna	
Iqtisodiy masalalarni tahlil qilish, me'yorlash, rejalashtirish, baholash hamda bashorat qilishda korrelyatsiya va regressiya usuli	637
Aktamova Vasila Uktamovna, Axtamova Umida O'ktam qizi	
Iqtisodiy ekonometrik modelni tuzish hamda avtokorrelyatsiya mavjudligini aniqlash	641
Raximov Abdulaxad Nematovich	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishda agrovoltaiika texnologiyasini qo'llash istiqbollari	646
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich, Eshpulatov Dostonbek Baxodir o'g'li, Malikova Sevinch Telman qizi	
Развитие системы цифровизации в сельском хозяйстве и в народной медицине	650
Рахмонов Фариз Зафаржонович, Мухиддинова Сабрина Мунисовна, Усманова Лайло Рахматуллаевна, Рахмонова Хабиба Нуруллаевна	
Raqamli iqtisodiyot fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik metodlar va virtual onlayn kurslardan foydalanish.....	653
Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Qishloq xo'jaligini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari	656
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	
Ekin maydonlari tuproqlarini tahlil qilish va boshqarishda sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning o'rni..	660
Otoboyeva Aziza Shakirovna, Artikov Farxod Sayfiddinovich, Usanov Yoqub Dilmurod o'g'li	
О некоторых нестандартных способах решения иррациональных уравнений	664
Актамова Василя Уктамовна	
Корхоналарни тугатишнинг норматив ва ташкилий-услугий таъминотини такомиллаштириш	666
Дусмуратов Раджапбай Давлатбаевич	
Юридик шахсларни тугатишнинг норматив-ҳуқуқий таъминоти.....	670
Давлетов Икрам Рахимберганович	
Саноат корхоналарида мулкый муносабатларни тартибга солишнинг илмий назарий асослари.....	674
Бобобеков Эргаш Абдумаликович	

IVERMEKTIN, KLOZANTEL, IVERSANTAPLUS DORI VOSITALARINING MARKETING TAHLILI

Raxmadullayev Humoyun Rashid o'g'li

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti magistranti

Farmonov Nizom

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti "Veterinariya farmatsevtikasi" kafedrası mudiri, v.f.n., dotsent

Salamov Ibroxim

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti "Iqtisodiyot va buxgalteriya hisobi" kafedrası dotsenti, i.f.n.

Annotatsiya: Ushbu mavzu orqali O'zbekiston hududida veterinariya sohasida qo'llanilib kelinayotgan tarkibida anti-parazitar moddalar saqlagan ivermektin, klozantel, iversantapulus dori moddalarining marketingi, iqtisodiy samaradorlik kategoriyalarining miqdor, sifat, yalpi pul tushumi, tannarx, foyda va ushbu uch xil dori preparatlarini sotish natijasida erishilgan rentabellik darajasi ko'rsatkichlarining iqtisodiy tahlil yakunlari, veterinariya, farmatsevtika sohasida chiqarilgan ayrim Farmon va qarorlarning asosiy mazmuni, xulosa va takliflar hamda foydalanilgan adabiyotlar berilgan.

Kalit so'zlar: marketing, bozor, baho, Davlat Reestri, antiparazitar dori ivermektin, klozantel, farmatsevtika, iversantapulus, miqdor, sifat, daromad, foyda, rentabellik darajasi va boshqalar.

Abstract: On this topic, the marketing of drugs ivermectin, closantel and iversantapulus, containing antiparasitic drugs, used in the veterinary sphere in Uzbekistan, economic analysis of the economic efficiency of the category, quantity, quality, value, cost, profit, and the results, showing the profitability. po realizatsii etix trex vidov lekarstvennyx sredstv privedeny zaklyucheniya, osnovnoe sodержanie nekotoryx postanovleniy i postanovleniy, izdannyy v oblasti veterinary medicine, pharmaceutical, zaklyucheniya i predlogeniya, a takje ispolzovannaya literatura.

Key words: marketing, ryok, tsena, Gosreestr, antiparasitic preparation ivermectin, clozantel, pharmaceutical preparation, iversantapulus, kolichestvo, kachestvo, dohod, pribyl, profitability and other.

Аннотация: Благодаря данной теме реализован маркетинг препаратов ивермектин, клозантел и иверсантаплюс, содержащих противопаразитарные вещества, которые применяются в ветеринарной сфере Узбекистана, достигнут экономический анализ категорий экономической эффективности количества, качества, валового дохода, себестоимости, прибыли и показателей рентабельности. по результатам реализации этих трех видов лекарственных средств приведены выводы, основное содержание некоторых постановлений и постановлений, изданных в области ветеринарной медицины, фармацевтики, выводы и предложения, а также использованная литература.

Ключевые слова: маркетинг, рынок, цена, Госреестр, противопаразитарный препарат ивермектин, клозантел, фармацевтический препарат, иверсантаплюс, количество, качество, выручка, прибыль, рентабельность и др.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696-son Farmoni ijrosi hamda O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi faoliyatini samarali tashkil etishni ta'minlash maqsadida Farmonga quyidagilar kiritilgan: boshqarmalarning namunaviy tuzilmalari; O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi huzuridagi "O'zbekchorvanasi" agentligining tashkiliy tuzilmasi; qo'mita huzuridagi "O'zbekchorvanasi" agentligi markaziy apparatining

tuzilmasi; Respublika, tumanlar (shaharlar) hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazining tuzilmasi; xavfsizligi davlat markazlarining namunaviy tuzilmasi; Veterinariya dori vositalari, ozuqabop qo'shimchalar sifati va muomalasi nazorati bo'yicha Davlat ilmiy markazining tuzilmasi kabilar kiritilgan.

2019–2021-yillarda chorva mollari bosh soni, go'sht va sut ishlab chiqarish hajmini oshirish bo'yicha prognoz ko'rsatkichlari tasdiqlangan. Farmonda malakali xorijiy mutaxassislarni ishga qabul qilish va ularga ish haqi miqdori va boshqa to'lovlarni chet el valyutasida belgilash huquqi berilishi ham kiritilgan. Import qilingan va qishloq xo'jaligi korxonalariga sotilgan har bir bosh nasldor qoramol uchun subsidiya berish tartibi hamda aholi xonadonlarida va chorvachilik yo'nalishida faoliyat ko'rsatadigan xo'jalik yurituvchi subyektlarda parvarish qilinayotgan chorva mollari sug'urtalash tartiblari kiritilgan. Eng asosiy masalalardan biri bo'lgan, tarmoqda ish haqi tarif razryadlarini oshirish kabi tartiblar to'g'risidagi takliflari berilgan.

Ichki iste'mol bozorini sifatli go'sht va go'sht mahsulotlari bilan uzluksiz ta'minlash, go'sht narxining barqarorligini saqlash maqsadida 2019–2021-yillarda har bir tumanda qoramollarni bo'rdoqiga boqishga ixtisoslashgan kamida ikkitadan 300-500 boshga mo'ljallangan zamonaviy komplekslarni tashkil etish hamda sifatli sut va sut mahsulotlari bilan uzluksiz ta'minlash, sut narxining barqarorligini saqlash maqsadida har bir tumanda kamida ikkitadan 250-300 boshga mo'ljallangan sut yo'nalishidagi korxonalarni tashkil etish bo'yicha chora-tadbirlarni ishlab chiqish topshirilgan. Mazkur qarorning 23-ilovasiga muvofiq 2019-2021-yillarda chorva mollari bosh soni, go'sht va sut ishlab chiqarish hajmini oshirish bo'yicha prognoz ko'rsatkichlari bajarilishini ta'minlash kiritilgan.

Chorvachilik xo'jaliklaridagi mavjud chorva mollari uchun ajratilgan yer maydonlarini ikki oy muddatda xatlovdan o'tkazish va ulardan samarali foydalanishning holatini har bir xo'jalik kesimida alohida o'rganib chiqish, o'rganishlar natijasi bo'yicha mavjud shartli mol bosh soniga nisbatan tafovut aniqlanganda, ortiqcha yer maydonlaridan samarali foydalanish yuzasidan barcha chora-tadbirlarni amalga oshirish belgilangan. Paxta va g'alla ekin maydonlariga almashlab ekiladigan chorva ozuqasi uchun beda ekini to'liq ekilishini tashkil etish hamda yetishtiriladigan hosilni chorvachilik xo'jaliklari va aholiga tizimli yetkazishni ta'minlash masalasi ham belgilab qo'yilgan.

O'zbekiston Respublikasi Veterinariya xizmati va chorvachilikni rivojlantirish jamg'armasining mablag'laridan foydalanish va shakllantirish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash, chorvachilik subyektlariga ajratilgan yer maydonlariga faqat chorva ozuqa ekinlari ekilishiga mas'ul etib belgilanish, yangidan tashkil etiladigan chorvachilik subyektlariga me'yor bo'yicha ozuqa ekinlari ekish uchun yer maydonlarini ajratib berilishiga shaxsan javobgar hisoblanadi, deyilgan.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining hisob-kitoblariga asosan Agentlikni zarur mebel, kompyuter texnikasi va inventarlar bilan jihozlash uchun yetarli mablag'lar ajratish aytilgan;

Agentlikka xizmat avtotransport vositalarini sotib olish uchun zarur mablag'larning ajratilishini ta'minlanishi hamda Agentlik va uning hududiy bo'linmalariga 16 ta xizmat yengil va 161 ta maxsus avtomobillarni saqlashga limit belgilanishi topshirilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning "Farmatsevtika sohasini tartibga solish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 2024-yilning 23-yanvaridagi PF-20-son Farmoni qabul qilindi. Unda, Respublikada so'nggi yillarda dori vositalari, tibbiy buyumlar va tibbiy texnika muomalasini takomillashtirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilayotganligi, shu bilan birga, farmatsevtika sohasini isloh qilish, farmatsevtika mahsulotlari xavfsizligini ta'minlash, ularni davlat ro'yxatidan o'tkazishni takomillashtirish va dorixonalar faoliyatini tartibga solish talab etilayotganligi kiritilgan.

MAVZUNING DOLZARBLIGI

Bugungi kunda aholi chorva mollari turli xil tashqi va ichki parazitlar tinimsiz bezovta qilib turadi. Natijada chorva mollari tinchligi buzilib, mahsuldorligi keskin kamayib, umumiy holati yomonlashib, ozg'in va juda achinarli ahvolga kelib qoladi. Agar choralar ko'rilmasa, parazitlar haddan tashqari ko'payib, hattoki, hayvonning o'limigacha olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, turli xil chivinlar, kanalar va boshqa qon so'ruvchi parazitlar xavfli yuqumli kasalliklarni tashuvchisi hisoblanadi. Masalan, telerioz, babizioz, bezgak va shunga o'xshash xavfli kasalliklarni qo'zg'atuvchilarini kasal hayvon organizimidan olib boshqa bir sog'lom hayvon organizimiga yuqtirishi mumkin. Shu sababdan bu parazitlarga qarshi jiddiy kurash olib borilishi kerakligi talab etiladi. Bu parazitlarning ko'payib ketishiga asosiy sabab iqlim (ob-havoning) o'zgarishi, ya'ni issiq, quruq iqlim natijasida parazitlar jadal ko'payib ketmoqda. Yana bir muhim sabablardan biri bu sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya etmaslikdir. Chunki hayvonlarning ichki parazitlari, yani askarida qoramollar tasmasimon chuvalchangi, gijjalar, fatsillioz va yana bir qancha parazitlar tuxumlari hayvon go'ngi bilan tashqi muhitga chiqadi va rivojlanadi. Go'ng o'g'it sifatida o'simliklarga aralashib ketadi, natijada parazitlar maysalarni iste'mol qilgan hayvon organizimiga qayta tushib rivojlanadi. Shu bois zararlangan hayvon go'ngini o'g'it sifatida ishlatishdan oldin go'ngni kimyoviy moddalar bilan yaxshilab zararsizlantirish kerak. Bugungi kunda bu dorilarga nafaqat bizning davlatda,

balki boshqa ko'plab davlatlarda bu preparatlarga talab oshgan. Shu bois yurtimizning bir qancha farmatsevtik zavodlarida ushbu preparatlar ishlab chiqarish yo'lga qo'yilgan. Bundan tashqari bu dorilarni mamlakatimizga farmatsevtika sanoati yaxshi rivojlangan Rossiya, Ispaniya, Niderlandiya kabi davlatlardan import qilish ham oshib bormoqda.

Ma'lumki, dori vositalarini ishlab chiqish bo'yicha tadqiqot yo'nalishini tanlashda marketing tahlil asosiy ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. Keng ma'noda marketing tadqiqotlar asosida axborotni yig'ish, qayta ishlashdan iborat bo'lib, farmatsevtika bozorining ilmiy usullari asosida tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Dori vositalarining marketing tadqiqotlar blokida asosiy yo'nalishlar assortimentini o'rganish, uning foizini hisoblash, o'sish dinamikasi, faol moddalar, farmakoterapevtik guruhlar, ishlab chiqaruvchilar va boshqalar bo'yicha tahlil qilishdir.

Ushbu izlanishlar tashqi va ichki parazitlarga qarshi qo'llaniladigan ivermektin, klozantel, iversantapulus kabi dori vositalarini ishlab chiqishda O'zbekiston Respublikasi farmatsevtika bozorida mavjud va veterinariya amaliyotida ishlatilayotgan dori vositalarining assortimentini tahlil qilishga qaratilgan.

Ishning maqsadi. Ushbu tadqiqotlar O'zbekiston Respublikasi farmatsevtika bozorida ivermektin, klozantel, iversantapulus dori vositalarining qanchalik veterinariya xizmati uchun samaradorligiga, farmatsevtika bozorida xaridorgiriligini aniqlashga, dorixonalar faoliyatini iqtisodiy samaradorligini oshirish, dori preparatlarini tannarxini arzonlashtirish, buyurtmachi va veterinariya dori preparatlarini ishlab chiqaruvchi korxonalar o'rtasida tuzuladigan shartnomalarni "Buyurtma stol" lari orqali amalga oshirib dorixonalar rentabellik darajasini oshirishga qaratilgan.

TADQIQOT NATIJALARI VA ULARNING MUHOKAMASI

O'zbekiston Respublikasida ro'yxatga olingan veterinariyaga oid tarkibida antiparazitar moddalar saqlagan ivermektin, klozantel, iversantapulus dori vositalarining marketing tahlili Davlat Reestri (2019-2021-yy) asosida olib borildi. Olib borilgan tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, veterinariya amaliyotida antiparazitar dori vositalariga talab yildan yilga oshib borayotganini namoyon qildi. Bu preparatlarni ko'plab davlatlar ishlab chiqaradi, jumladan, O'zbekiston, Xitoy, Rossiya, Gollandiya, Ispaniya va shu kabi davlatlarda jadal ravishda ishlab chiqarilib savdoga qo'yilmoqda. Tadqiqotning dastlabki bosqichida asosan tashqi va ichki parazitlarga qarshi samarali dori vositasi hisoblangan ivermektin, klozantel, iversantapulus ineksiya dorilarining veterinariya dorixonasidagi 1 oylik savdo davomida qaysi biri qanchalik savdogirliqi, faol va passiv savdo bo'lishining sabablari ko'rib chiqildi. Ushbu iqtisodiy tahlil natijalari tadqiqotlarimizning quyidagi jadvallarida keltirilgan: Tadqiqotlari- mizda 2023-yil va 2024-yilning yanvar oylaridagi o'rtacha (1-jadval) hisobda 10 va 20 kun davomida sotilgan 3 xil veterinariya kasalliklarini oldini olish va chorvani davolash dori preparatlarini veterinariya aptekalarida sotilgan miqdorlari keltirilgan. Uchta preparatlar ichida bozor iqtisodiyotining talab va taklif qonuniga binoan eng ko'p ivermektin preparati 10 kunda 135 ta sotilgan bo'lsa, 20 kunda esa 315 ta dori preparati sotildi. Mavjud uchta preparatlarni 10 kunda 45 foizi, 20 kunda esa 42 foizi sotilganligi 1-jadvalda keltirilgan. Uchta preparat jami 10 kunda 300 ta, 20 kunda esa 740 ta sotildi, eng kam sotilgani iversantapulus preparatidir. Iqtisodiy tahlil natijalariga qaraganda eng ko'p sotilgan preparat ivermektindir. Eng kam sotilgani klozantel preparatidir.

1-jadval: Dori vositalarini sotish hajmining tahlili

№	Preparatlar nomi	Sotilgan dorilar, soni, flakon, 50 mg		Sotilgan dorilar, foiz hisobida, %	
		10 kunda	20 kunda	10 kun	20 kunda
1	Ivermektin	135	315	45	42
2	Klozantel	90	240	30	32
3	Iversantapulus	75	195	25	26
Jami		300	740	100	100

Iqtisodiy tahlil natijalari (2-jadval) berilgan bo'lib, 2023 va 2024-yilning yanvar oylaridagi o'rtacha 10 kun ichida veterinariya dori preparatlarining sotuvidan tushgan 3 million 225 ming so'mni tashkil etdi. Ushbu 3 ta veterinariya preparatlarini ishlab chiqarish uchun ketgan xarajatlar so'mmasi 2 million 317 ming 500 so'm bo'ldi. Olingan foyda 907 ming 500 so'mni tashkil qildi. Samarqand shahardagi 10 (o'nta) veterinariya dorixonalari faoliyatini iqtisodiy tahlil qilganimizda o'rtacha rentabellik darajasi 39,2 foizni tashkil qildi. Bu ko'rsatkich boshqa veterinariya dorixonalari faoliyati bilan solishtirganimizda o'rtacha iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichi bo'lib hisoblanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, eng ko'p foyda olib kelgan veterinariya dori preparati "Iversantapulus" preparati bo'ldi. 10 kunda 75 dona, 20 kunda 195 ta sotilgan, lekin uning sotish bahosi esa qolgan ikki preparatlarga nisbatan 4,0 10 (kunda) va 1,5 (20 kunda) barobar bahosi yuqori bo'lganligi uchun ham undagi foydalilik darajasi 44,2 foizni tashkil etgan. Chunki "Iversantapulus" 50 mg flakoni bahosi 13,0 ming so'm, uni ishlab chiqarish

tannarxi esa 9,0 ming so'm bo'lgan. "Iversantapulus" preparatini sotishdan olingan foyda esa 300 ming so'm, "Ivermektin"dan 337 ming 500 so'm, "Klozantel"dan 270,0 ming so'm bo'ldi. Bu ko'rsatkichlar 10 kun ichidagi tahlil natijalaridir (2-jadval).

2-jadval: Samarqand shahridagi veterinariya dorixonalaridagi 2023-2024-yillar oralig'ida sotilgan veterinariya preparatlarining iqtisodiy samaradorlik tahliliy natijalari (10 kunlik natija)

№	Preporatlar nomi	Soni, 50ml, flakon	Bahosi, ming so'mda	Tannarxi, ming so'mda	Jami daromad, ming so'mda	Jami tannarx, ming so'mda	Foyda, ming so'mda	Rentabellik darajasi, %
1	Ivermektin	135	9	6,5	1 215	877,5	337,5	38,5
2	Klozantel	90	11,5	8,5	1035	765,0	270,0	35,3
3	Iversantapulus	75	13	9,0	975	675,0	300,0	44,4
	Jami	300	X	X	3225	2317,5	907,5	39,2

3-jadval: Samarqand shahridagi veterinariya dorixonalaridagi 2023-2024-yillar oralig'ida sotilgan veterinariya preparatlarining iqtisodiy samaradorlik tahliliy natijalari (20 kunlik natija)

№	Preporatlar nomi	Soni, 50ml, flakon	Bahosi, ming so'mda	Tannarxi, ming so'mda	Jami daromad, ming so'mda	Jami tannarx, ming so'mda	Foyda, ming so'mda	Rentabellik darajasi, %
1	Ivermektin	315	9	6,5	2835	2047,5	787,5	38,5
2	Klozantel	240	11,5	8,5	2760	2040,0	720,0	35,3
3	Iversantapulus	195	13	9,0	2535	1755,0	780,0	44,4
	Jami	750	X	X	8130	5842,5	2287,5	39,2

3-jadvalni tahliliy natijalarini ko'rib chiqsak, rentabellik darajalari bir xil bo'ldi. Qolgan kategoriyalari 2-jadval ko'rsatkichlaridan farq qiladi, ya'ni 10 kun emas, 20 kunlik sotuv natijalari quyidagicha bo'ldi: jami pul tushumi va tannarx so'mmalari bilan "Ivermektin" preparatini sotish natijasida olingan foyda summasi "Iversantapulus" preparatiga nisbatan 7 ming 500 so'mga ko'p bo'ldi. "Klozantel" preparatida esa 67 ming 500 so'mga "Ivermektin" preparatiga nisbatan kam foyda olindi. Lekin, uchala dori preparati ham chorvachilik tarmog'ida iqtisodiy samaradorlikni oshishiga xizmat qiladi. Ivermektin: qoramol, qo'y, echki va kiyiklarning parazitlar kasalliklarini davolash uchun ishlatiladigan preparatdir. Klozantel: bu parazit hujayrani energiya manbasidan mahrum qiladi va uning o'limiga olib keladi[8]. Bundan ko'rinadiki, "Ivermektin" har ikki preparatga nisbatan ham ko'proq talab etilgan. Ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatadiki, asosiy sabab, chorvachilik bilan band iste'molchilar "Ivermektin" dori preparatini sotib olishga o'rganib qolishganidir. Ikkinchi o'rinda klozantel sotilgan bo'lib u ikki tomonlama ya'ni tashqi va ichki parazitlarga ta'siri boshqa preparatlarga nisbatan samaraliroq, chunki ko'pchilik antiparazit preparatlar bir yo'nalishda ta'sir qiladi. Eng kam sotilgan preparat iversantapulus bo'ldi, chunki bu preparat boshqalariga nisbatan yangiroq va bahosi jihatidan ham ularga nisbatan yuqoriroq turadi.

Veterinariya dori preparatlarini chorvachilik koxonalariga, klasterlarga, iste'molchilarga, ya'ni chorva xodimlariga o'z vaqtida doimiy yetkazib berish borasida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti (sobiq qishloq xo'jaligi instituti) Samarqand viloyati Agrosanoat majmuasining Ijtimoiy va iqtisodiy rivojlantirishni rejalashtirish bo'yicha boshqaruv Kengashining 1987-yil 11-avgust № 5/13 Qaroriga asosan Samarqand shahrida 1989, 1990, 1991-yillarda "Meva-sabzavotlarni iste'molchilargacha yetkazishdagi iqtisodiy va sotsial muammolar yechimi" (rus tilida) mavzusidagi olimlar va pedagoglar tomonidan ishlab chiqilgan ilmiy-amaliy tavsiyasiga binoan "Buyurtma stoli" tashkil qilinib, tovar aylanmasi 1,8–1,5-martaga oshgan edi. Biroq sobiq ittifoq parchalanishidan keyin ushbu "Buyurtma stoli" o'z faoliyatini to'xtatdi. Hozirgi kunda ovqatlanish maskanlari, xususiy savdo tarmoqlarining ayrimlari tomonidan tashkil etilgan, xolos. Lekin markazlashgan tarzda "Buyurtma stoli" faoliyatini qishloq xo'jaligida quyidagi tavsiyalar asosida mahalliy va xorijiy tadbirkorlar tomonidan amalga oshirilsa, maqsadga muvofiq bo'lur edi. Shu bois qishloq xo'jaligiga infratuzilma-xizmat ko'rsatish brigadalarini, jumladan, "Vetapteka-chorvachilik majmuasi", "Dala-chorvachilik majmuasi", "Dala-dasturxon", "Dala-magazin-uy", "Kimyo mas'uliyati cheklangan jamiyati – dala" "Baza-qurilish obyekti" va boshqa shakllardagi infratuzilma xizmat turlarini ilmiy-amaliy tavsiyalar asosida qayta tashkil etish va ular faoliyatini raqamlashtirish zarur.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2020-yil 24-yanvar kuni Oliy Majlisga yo'llagan Murojaatnomasida ta'kidlaganidek, "Taraqqiyotga erishish uchun raqamli bilimlar va zamonaviy axborot texnologiyalarini egallashimiz zarur va shart. Bu bizga yuksalishning eng qisqa yo'lidan borish imkoniyatini beradi. Zero, bugun dunyoda barcha sohalarga axborot texnologiyalari chuqur kirib bormoqda. Raqamli texnologiyalar

nafaqat mahsulot va xizmatlar sifatini oshiradi, ortiqcha xarajatlarni kamaytiradi. Shu bilan birga, meni juda qattiq tashvishga soladigan va bezovta qiladigan eng og'ir illat – korrupsiya balosini yo'qotishda ham ular samarali vositadir. Buni barchamiz teran anglab olishimiz darkor" [3]. Olim-pedagoglarning ilmiy-amaliy tavsiyalari asosida tashkil etilishi kerak bo'layotgan "Buyurtma stoli" infratuzilma-xizmat faoliyatida raqamli iqtisodiyotni veterinariya dori preparatlarini buyurtmalarga asosan joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Ushbu yo'nalishda xorijiy tajribalaridan misol keltiramiz: Yaponiya paytaxti Tokiodagi aholidan tushgan buyurtmalar joylashgan joyidan qat'i nazar 12 daqiqagacha, Kanada poytaxti Ottavada esa mijozning manziliga 10 daqiqagacha bo'lgan vaqt davomida buyurtmasi yetkazib berilar ekan [10,11]. 2020-yil 26-mart, PQ-4653-sonli O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston respublikasi iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish" to'g'risidagi Qarori qabul qilindi [4]. Ushbu qarorni ijrosini amalga oshirish borasida joylarda amaliy ishlar bajarilmoqda. Bugungi kunda aholini oziq-ovqat bilan ta'minlash, qishloq xo'jalik mahsulotlarini sifatli ravishda xizmat ko'rsatish subyektlari tomonidan yil davomida nobudgarchilikka yo'l qo'ymasdan iste'molchilarga yetkazib berishda raqamli iqtisodiyotga o'tish, uni hayotga joriy etish ko'p masalalarni hal qilishda o'z o'rniga egadir. Bandlikka erishish, kambag'allikni kamaytirish, shaffoflikni ta'minlash jarayonlari va xorij investorlarini iqtisodiyotimizga, jumladan, infratuzilma-xizmatlar sohasiga jalb etish, mahalliy va xorij tajribalaridan foydalanish imkoniyatlarini beradi [8].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosalar:

- 1) olib borilgan kuzatish ishlaridan so'ng yangi kirib kelayotgan dori vositalarini aholi orasida targ'ibot qilish, reklama roleklarini qiziqarliroq va odamlarni jalb qiladigan qilib tayyorlash juda past darajada.
- 2) dori preparatlarini tannarxi juda yuqorilgacha qolmoqda.
- 3) veterinariya dori preparatlarini ishlab chiqarish zavodlarining quvvati yetarli emas.

Takliflarimiz:

- 1) ishlab chiqarish zavodlarini ko'paytirib, veterinariya dori preparatlari raqobatdoshligini oshirish;
- 2) veterinariya dorixonalari Samarqand shahrida yetarli, lekin ularni dori preparatlar bilan ta'minlashda markazlashgan, raqamlashtirilgan tizimga o'tkazilishi kerak;
- 3) rentabellik darajasi past foizga ega bo'lgan "Klozantel" preparat bo'yicha uning ahamiyati haqidagi tashviqotlarni ilmiy-amaliy tavsiyalar asosida amalga oshirish;
- 4) Samarqand shahrida markazlashgan "Buyurtma stoli" mavjud edi, qaytadan takomillashgan holatda tiklash va uni faoliyatini iqtisodiy raqamlashtirish zarur;
- 5) ayrim tumanlarda mahalliy va xorijiy investorlarni qishloq xo'jaligi tarmoqlariga, jumladan, veterinariya sohasiga jalb etish, qo'shma dasturlar va qo'shma korxonalar faoliyatini tashkil qilish;
- 6) kambag'alchilikni kamaytirish jarayoni kutgan darajadan ayrim qishloq hududlarida past darajada qolmoqda, ularni bandligini ta'minlashda mulkchilikning har xil turlari va shakllarini joriy etish, jumladan, veterinariya dori preparatlarini buyurtmachilarga yetkazib berish bo'yicha;

Foydalanilgan manbalar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev ma'ruzasi. 2022-yil 24-26-mart kunlari mamlakatimizda ilk bor Toshkent shahrida xalqaro investitsiya forumi (TXIF) materiallari.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Bozor tamoyillariga asoslangan ipoteka kreditlarini ajratish orqali aholini uy-joy bilan ta'minlashga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2021-yil 11-martdagi PF-6186-son Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga yo'llagan Murojaatnomasi.// "Xalq so'zi", 2020-y., 25-yanvar.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston respublikasi iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish" to'g'risidagi qarori, 2020-yil 26-mart, PQ-4653-sonli.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni, 2022-yil 7-mart, PF-87-sonli.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2019-yil 28-martdagi PF-4254-sonli qarori.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2019-yil 28-martdagi PF-5696-sonli Farmoni
8. Комбинированный противопаразитарный лекарственный препарат для лечения и контроля желудочно – кишечных и легочных нематод, 19, 2021
9. Samarqand viloyati qishloq xo'jaligi va statistika boshqarmasining 2021–2022-yil yakunlari bo'yicha hisobotlari.
10. Mualliflarning ilmiy va amaliy tadqiqotlari natijalari,
11. Internet ma'lumotlari va matbuot manbalar.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Alfraganus universiteti dotsenti, i.f.f.d. (PhD) Fayziyev Oybek Raximovichning umumiy tahriri ostida nashrga tayyorlandi.

O'zbek tili muharriri: Ulug'bek Eshmuradov

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Rus tili muharriri: Abdimo'min Alikulov, i.f.d., professor

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Bobur Ochilov

2024. Maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027
Topshirildi: 10.04.2024-yil. Nashrga ruxsat etildi: 19.04.2024-yil.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi
Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro‘yxatdan
o‘tkazilgan.